

SIST EN ISO 14001 (julij 2005)

Sistemi ravnanja z okoljem – Zahteve z navodili za uporabo (ISO 14001:2004)
(Environmental management System – Requierements with guidance for use)

NACIONALNI UVOD: Standard 2005 ima status slovenskega standarda in je istoveten evropskemu standardu EN ISO 14001

NACIONALNI PREDGOVOR: Evropski standard EN ISO 14001:2004 je pripravil mednarodni tehnični odbor ISO TC 207 Ravnanje z okoljem v sodelovanju s CMC (CEN Management Center); slovensko – angleško izdajo standarda pa je pripravil tehnični odbor SIST/TC UZO (Upravljanje z okoljem)

PREDHODNA IZDAJA: SISIT EN ISO 14001:1997

Evropski standard Sistemi ravnanja z okoljem – Zahteve z navodili za uporabo je CEN (Evropski komite za standardizacijo) sprejel dne 13.11.2004 in nadomešča EN ISO 14001:1996. Ta standard obstaja v treh izvirnih izdajah (nemški, angleški in francoski).

Vsebina standarda:

1. Predmet standarda
2. Zveza z drugimi standardi
3. Izrazi in definicije
4. Zahteve za sistem ravnanja z okoljem
 - Splošne zahteve
 - Okoljska politika
 - Planiranje
 - Izvajanje in delovanje
 - Preverjanje

Dodatek A) Informativni: Navodila za uporabo tega standarda

Dodatek B) Informativni: Primerjava med ISO 14001:2004 in ISO 9001:2000

Literatura

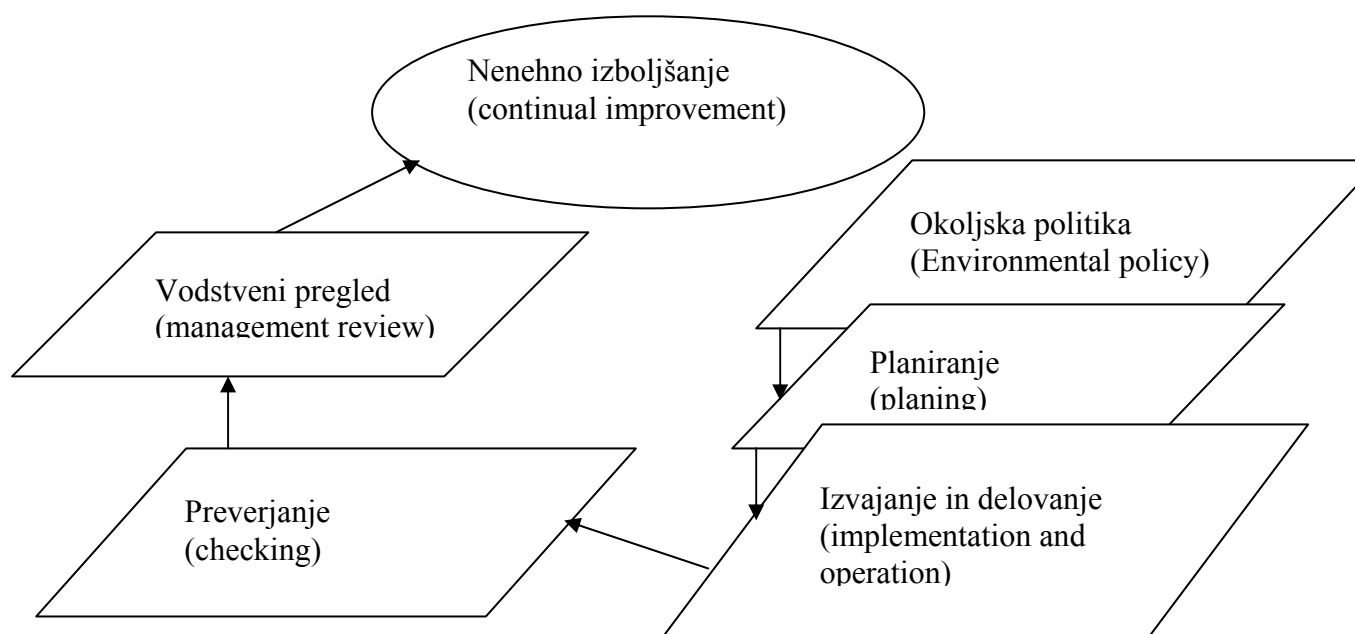
UVOD

Organizacije vseh vrst si čedalje bolj prizadevajo doseči in izkazovati ustrezen odnos do okolja. To izvajajo v skladu s čedalje ostrejšo zakonodajo, razvojem gospodarske politike in drugimi ukrepi, ki spodbujajo varstvo okolja in tudi zaradi čedalje večjega zanimanja in zaskrbljenosti zainteresiranih strank za vprašanje okolja in trajnostnega razvoja.

Mednarodni standardi ravnanja z okoljem naj bi organizacijam priskrbeli elemente učinkovitega sistema ravnanja z okoljem (EMS), ki jih je mogoče povezati z drugimi zahtevami vodenja, tako da organizacijam pomagajo doseči tako okoljske kot tudi ekonomske cilje.

Ta mednarodni standard podrobno določa zahteve za sistem ravnanja z okoljem, ki omogoča organizacijam razviti in izvajati politiko in cilje, ki upoštevajo zakonske zahteve in informacije o pomembnih okoljskih vidikih. Uporabiti naj bi ga bilo mogoče v organizacijah vseh vrst in velikosti ter prilagoditi različnim zemljepisnim, kulturnim in družbenim razmeram.

Zasnova pristopa:

Ta mednarodni standard temelji na PDCA metodologiji:

- Planiraj: vzpostavi cilje in procese, ki so potrebni za doseganje rezultatov, v skladu z okoljsko politiko organizacije
- Izvedi: Izvajaj procese
- Preveri: Nadzoruj in meri procese glede na okoljsko politiko, okvirne in izvedbene cilje, zakonske in druge zahteve ter poročaj o rezultatih
- Ukrepij: Ukrepij tako, da se učinek sistema ravnanja z okoljem nenehno izboljšuje

Ta mednarodni standard vsebuje samo tiste zahteve, ki jih je mogoče objektivno presojati (za splošno pomoč pri ravnanju z okoljem naj bi se organizacije opirale na ISO 14004). Ne postavlja absolutnih zahtev za učinek ravnanja z okoljem, ki bi presegale zahteve po zavezanosti za izpolnjevanje ustreznih zakonskih zahtev in drugih zahtev, na katere je organizacija pristala, za preprečevanje onesnaževanja ter nenehno izboljševanje, izraženih v okoljski politiki. Prevzem tega mednarodnega standarda sam po sebi ne zagotavlja najugodnejšega izida za okolje (ta sistem ravnanja organizacije le spodbuja, da pretehtajo uvedbo Najboljših tehnik, ki so na voljo ter popolnoma upoštevajo učinkovitost takih tehnik). Ne vključuje niti zahtev specifičnih za druge sisteme vodenja (kot so kakovost, varnost, zdravje pri delu in drugi).

Druga izdaja tega mednarodnega standarda je osredotočena na razjasnitev prve izdaje in je tehtno upoštevala zahteve ISO 9001, da bi v korist skupnosti uporabnikov povečala združljivost obeh standardov.

Obstaja pomembna razlika med mednarodnim standardom, ki opisuje zahteve za sistem ravnanja z okoljem organizacije (in se lahko uporabi za certifikacijo oziroma za izdajo lastne izjave o sistemu ravnanja z okoljem) in vodilom, po katerem certifikacija ni mogoča in ki naj organizaciji zagotavlja splošno pomoč pri vzpostavljanju, izvajanju ali izboljševanju sistema ravnanja z okoljem.

Ravnanje z okoljem zajema celo vrsto vprašanj, ki vključujejo tudi strateške in konkurenčne učinke.

PREDMET STANDARDA

Določa zahteve za sistem ravnanja z okoljem, ki omogoča organizaciji razviti in izvajati politiko in cilje, ki upoštevajo zakonske zahteve in druge zahteve na katere je organizacija pristala ter informacije o pomembnih okoljskih vidikih. Sam po sebi pa ta standard ne postavlja meril za učinek ravnanja z okoljem.

Ta mednarodni standard lahko uporabi vsaka organizacija, ki želi:

1. vzpostaviti, izvajati, vzdrževati in izboljševati sistem ravnanja z okoljem
2. dokazati sama sebi, da izpolnjuje okoljsko politiko, za katero se je opredelila
3. prikazati izpolnjevanje zahtev tega standarda

Vse zahteve tega mednarodnega standarda je mogoče vključiti v katerikoli sistem ravnanja z okoljem. Obseg uporabe je odvisen od:

- okoljske politike organizacije
- narave njenih dejavnosti
- proizvodov, storitev
- lokacije na kateri deluje
- razmere v katerih organizacija deluje

ZVEZA Z DRUGIMI STANDARDI

V zvezi s tem mednarodnim standardom ni navedene nobene povezave z drugimi standardi.

IZRAZI IN DEFINICIJE

- 1) Presojevalec; *to je oseba kompetentna za izvedbo presoje.*
- 2) Nenehno izboljševanje; *ponavljajoč proces stopnjevanja sistema ravnanja z okoljem, tako da se celoten učinek ravnanja z okoljem izboljšuje v skladu z okoljsko politiko organizacije.*
- 3) Korektivni ukrep; *ukrep, s katerim se odpravijo vzroki za ugotovljeno neskladnost.*
- 4) Dokument; *informacija in nosilni medij – papir, magnetni elektronski ali optični računalniški disk...*
- 5) Okolje; *okolica v kateri organizacija deluje in ki vključuje zrak, vodo, tla, naravne vire, rastlinstvo, živalstvo, ljudi in njihove medsebojne odnose.*
- 6) Okoljski vidik; *element dejavnosti in proizvodov ali storitev organizacije, ki lahko součinkuje z okoljem.*
- 7) Vpliv na okolje; *vsako spreminjanje okolja, bodisi neugodno ali ugodno, ki v celoti ali delno izvira iz okoljskih vidikov organizacije.*
- 8) Sistem ravnanja z okoljem EMS; *del sistema vodenja organizacije, ki se uporablja za razvoj in izvajanje njene okoljske politike ter ravnanje z njenimi okoljskimi vidiki.*
- 9) Okvirni okoljski cilji; *celovit okoljski cilj, ki si ga zastavi organizacija in je v skladu z okoljsko politiko.*
- 10) Učinek ravnanja z okoljem; *Merljivi rezultati ravnanja z okoljskimi vidiki v organizaciji.*
- 11) Okoljska politika; *splošne namere in načela organizacije, ki se nanašajo na njen učinek ravnanja z okoljem, kot jih formalno izrazi najvišje vodstvo (okoljska politika daje okvir za delovanje in za postavitev okvirnih okoljskih iljev in izvedbenih okoljskih ciljev).*

- 12) Izvedbeni okoljski cilji; *podrobna zahteva v zvezi z učinki, ki se nanaša na celotno organizacijo ali njene dele in izhaja iz okvirnih okoljskih ciljev ter jo organizacija mora postaviti in izpolniti če želi doseči te okvirne okoljske cilje.*
- 13) Zainteresirana stranka; *oseba ali skupina, ki se ukvarja z učinkom ravnanja z okoljem organizacije ali je zaradi njega prizadeta.*
- 14) Notranja presoja; *sistematičen, neodvisen in dokumentiran proces, s katerim se pridobijo dokazi presoje in se nepristransko ovrednotijo, da se določi obseg v katerem so izpolnjeni kriteriji presoj sistema ravnanja z okoljem, ki jih je postavila organizacija.*
- 15) Neskladnost; *neizpolnitev zahteve.*
- 16) Organizacija; *družba, korporacija, poslovalnica, podjetje, organ oblasti ali ustanova (ali njen/njegov del) ali njihova kombinacija, (ki je lahko povezana ali ne), javna ali zasebna, ki ima svoje lastne funkcije in upravo.*
- 17) Preventivni ukrep; *ukrep, s katerim se odpravijo vzroki morebitne neskladnosti.*
- 18) Preprečevanje onesnaževanja; *uporaba procesov, delovanje tehnik, tehnologij, materiala, proizvodov, storitev ali energije za izogibanje, zmanjševanje ali obvladovanje (ločeno ali v kombinaciji) nastajanja, izpuščanja ali izlivanja vseh vrst onesnaževal ali odpadkov, da se zmanjšujejo škodljivi vplivi na okolje.*
- 19) Postopek; *specificiran način za izvedbo aktivnosti ali procesa.*
- 20) Zapis; *dokument, ki navaja dosežene rezultate ali predstavlja dokaz o izvedenih aktivnostih.*

ZAHTEVE ZA SISTEM RAVNANJA Z OKOLJEM

1.1 Splošne zahteve

Organizacija mora vzpostaviti, dokumentirati, izvajati, izvrševati in nenehno izboljševati sistem ravnanja z okoljem in v skladu z zahtevami tega mednarodnega standarda ter določiti kako bo izpolnjevala te zahteve. Organizacija mora določiti in dokumentirati obseg svojega sistema ravnanja z okoljem.

1.2 Okoljska politika

Najvišje vodstvo mora določiti njeno okoljsko politiko in v določenem obsegu sistema ravnanja z okoljem zagotoviti, da:

- je primerna naravi, obsegu in vplivom njenih dejavnosti, proizvodov in storitev na okolje
- vključuje zavezanost na nenehno izboljševanje in preprečevanje onesnaževanja
- vključuje zavezanost za izpolnjevanje zakonskih zahtev, ki se nanašajo na organizacijo in so povezane z okoljskimi vidiki
- daje okvir za postavitev in pregled okvirnih in izvedbenih okoljskih ciljev
- je dokumentirana, se izvaja in vzdržuje
- jo poznajo vse osebe, ki delajo za organizacijo ali v njenem imenu in
- je na voljo javnosti

1.3 Planiranje

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za:

1. prepoznavanje okoljskih vidikov tistih svojih dejavnosti, proizvodov in storitev, ki jih lahko obvladuje in za katere je pričakovati, da lahko nanje vpliva
2. določevanje tistih vidikov, ki pomembno vplivajo na okolje

Te informacije mora dokumentirati in redno obnavljati.

Zakonske in druge zahteve

Organizacija mora zagotoviti, da se ustrezne zakonske zahteve in druge zahteve na katere je pristala, upoštevajo pri vzpostavljanju, izvajanju in vzdrževanju sistema ravnanja z okoljem.

Okvirni in izvedbeni cilji ter programi

Morajo biti merljivi, kadar je to izvedljivo in usklajeno z okoljsko politiko, vključno z zavezanostjo za preprečevanje onesnaževanja, izpolnjevanja zakonskih in drugih zahtev ter z zavezanostjo za nenehno izboljševanje.

Ko organizacija vzpostavlja in pregleduje svoje okvirne in izvedbene cilje mora pretehtati svoje ekonomske zmožnosti, finančne in izvedbene, poslovne zahteve ter stališča zainteresiranih strank.

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati **programe** za doseganje svojih okvirnih in izvedbenih cilje.

1.4 Izvajanje in delovanje

Viri, vloge, odgovornosti in pooblastila

Vodstvo mora zagotoviti, da so na voljo zahtevani viri. To so kadrovske potrebe in posebna znanja, organizacijska infrastruktura, tehnologije ter finančni viri.

Vloge, odgovornosti in pooblastila morajo biti določeni, dokumentirani, posredovani naprej, da se omogoči učinkovito ravnanje z okoljem. Najvišje vodstvo mora imenovati posebne predstavnike vodstva, ki morajo imeti pooblastila za:

- zagotavljanje, da je sistem ravnanja z okoljem vzpostavljen, se izvaja in vzdržuje v skladu z zahtevami standarda
- poročanje najvišjemu vodstvu o delovanju sistema, vključno s priporočili za izboljšave.

Kompetentnost, usposabljanje in zavedanje

Organizacija mora zagotoviti, da je vsaka oseba (so vse osebe), ki izvaja naloge zanjo ali v njenem imenu in ki lahko povzroči pomembne vplive na okolje (ki jih je organizacija prepoznala) kompetentna na podlagi primerne izobrazbe, usposabljanja in izkušenj.

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke, ki omogočajo, da so osebe, ki delajo zanjo ali v njenem imenu, zavedajo:

1. pomena izpolnjevanja okoljske politike in postopkov ter zahtev sistema ravnanja z okoljem
2. pomembnih okoljskih vidikov in z njim povezanih dejanskih ali možnih vplivov na okolje
3. svojih vlog in odgovornosti za ravnanje v skladu z zahtevami sistema ravnanja z okoljem in
4. morebitnih posledic v primeru odstopanja od opredeljenih postopkov.

Komuniciranje

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za:

1. notranje komuniciranje med različnimi ravni in funkcijami organizacije
2. sprejemanje, dokumentiranje in odgovarjanje v postopku komuniciranja z zunanjimi zainteresiranimi strankami

Dokumentacija

Dokumentacija sistema ravnanja z okoljem mora vključevati:

- okoljsko politiko ter okvirne in izvedbene cilje
- opis obsega sistema ravnanja z okoljem
- opis glavnih elementov sistema ravnanja z okoljem in njihove medsebojne povezave ter sklicevanje na sorodne dokumente
- dokumente, vključno z zapisi, ki jih zahteva ta mednarodni standard
- dokumente (zapise), ki jih kot potrebne določi organizacija, da zagotovi učinkovito planiranje, delovanje in obvladovanje procesov, povezanih s pomembnimi okoljskimi vidiki.

Obvladovanje dokumentov

Dokumente, ki jih zahtevata sistem ravnanja z okoljem in mednarodni standard je treba obvladovati. Zapisi so potrebna vrsta dokumentov in jih je prav tako potrebno obvladovati v skladu z zahtevami.

Obvladovanje delovanja

Organizacija mora prepoznati in planirati tisto delovanje, ki je povezano s prepoznavnimi pomembnimi okoljskimi vidiki v skladu s svojo okoljsko politiko ter okvirnimi in izvedbenimi cilji, da zagotovi njegovo izvajanje pod predvidenimi pogoji.

Pripravljenost in odziv na izredne razmere

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za prepoznavanje izrednih razmer in morebitnih nesreč, ki lahko vplivajo na okolje in kako bo v teh primerih ukrepala.

V primeru dejanskih izrednih razmer ali nesreč mora organizacija ukrepati in preprečiti ali zmanjšati z njimi povezane škodljive vplive na okolje. Organizacija mora periodično pregledovati, preskušati in po potrebi popravljati postopke, ki so povezani z pripravljenostjo in odzivom na izredne razmere.

1.5 Preverjanje

Nadzorovanje in merjenje

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za redno nadzorovanje in merjenje ključnih parametrov svojega delovanja, ki lahko pomembno vplivajo na okolje. Postopki morajo vključevati dokumentiranje informacij, s katerimi se

nadzorujejo izvajanje, ustrezno obvladovanje delovanja in izpolnjevanja okvirnih in izvedbenih ciljev organizacije.

Organizacija mora zagotoviti, da se za nadzorovanje in merjenje uporablja kalibrirana in overjena oprema.

Ocena ustreznosti

Organizacija mora v skladu s svojo zavezanostjo za izpolnjevanje zakonskih vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za periodično ocenjevanje izpolnjevanja ustreznih zakonskih zahtev in zahtev na katere je pristala.

Organizacija mora voditi zapise o rezultatih periodičnih ocenjevanj.

Neskladnosti, korektivni ukrepi in preventivni ukrepi

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za obravnavanje dejanskih ali morebitnih neskladnosti in izvajanje korektivnih in preventivnih ukrepov. Izvedeni ukrepi morajo ustrezati razsežnosti problemov in nastalim vplivom na okolje.

Obvladovanje zapisov

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati zapise, ki so potrebni za dokazovanje izpolnjevanja zahtev svojega sistema ravnanja z okoljem in tega mednarodnega standarda ter o doseženih rezultatih.

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati postopke za prepoznavanje, shranjevanje, zaščito, dostopnost, čas hranjenja in odstranjevanja zapisov.

Zapisi morajo biti in ostati čitljivi, prepoznavni brez težav in sledljivi.

Notranja presoja

Organizacija mora zagotoviti, da se notranje presoje sistema ravnanja z okoljem izvajajo v planiranih časovnih presledkih, da:

1. ugotovi ali je sistem ravnanja z okoljem

- v skladu s planiranimi ukrepi za ravnanje z okoljem, vključno z zahtevami mednarodnega standarda ali je
- primerno vpeljan in vzdrževan

2. daje vodstvu informacije o rezultatih presoj

Organizacija mora vzpostaviti, izvajati in vzdrževati je treba postopke za presojo, ki obravnavajo:

- odgovornosti in zahteve za planiranje in izvajanje presoj, poročanje o rezultatih in hranjenje s tem povezanih zapisov
- določitev presojevalnih meril, predmete presoje, pogostnosti in metod

Izbira presojevalcev in izvedba presoj morata zagotoviti objektivnost in neodvisnost procesa presoje.

1.6 Vodstveni pregled

Najvišje vodstvo mora pregledovati sistem ravnanja z okoljem, organizacije v planiranih časovnih presledkih, da zagotovi njegovo nenehno ustreznost, zadostnost in učinkovitost.

Pri pregledih mora oceniti priložnosti za izboljšanje in potrebo po spremembah sistema ravnanja z okoljem, vključno z okoljsko politiko ter okvirnimi in izvedbenimi cilji. Zapise je potrebno hraniti.